



De preek van de leek

Leoni Jansen

Gehouden op 27 november 2011

Schriftlezing: Johannes 7: 53 – 8: 11

BEMOEDIGING EN GROET

Goede zondagmiddag allemaal. Vandaag heb ik de eer om deze preek te verzorgen. Ik ben op dit moment van mijn leven veel met goed en fout bezig. Toen ik jong was heeft mijn vader mij verteld dat hij als 18 jarige jongen heeft ingetekend bij het Duitse leger. Hij is dus zo gezegd fout geweest in de oorlog. Nu, 11 jaar na zijn dood, ben ik het verleden van mijn vader aan het onderzoeken, ben ik zijn pad aan het nalopen. Er zijn dingen die ik wist, en ook die ik nu pas ontdek.

Hij heeft gevochten in het Afrikakorps en is toen gevangen genomen door de Amerikanen. Twee jaar krijgsgevangen geweest in Amerika, daarna twee jaar gevangen gezeten in Nederland. Zijn straf uitgezeten, maar zijn leven lang schuldig gebleven. Het was een vreselijk geheim in ons gezin, het mocht niet bekend worden, er mocht niet over gesproken worden, anders dan zou de nachtmerrie zich ook verplaatsen naar de buitenwereld. Schuldig van binnen en van buiten. Over goed en fout, over straf en over *grace*, over oordelen en veroordeeld worden, daar wil ik het vandaag met u over hebben.

PREEK

Een bijzonder verhaal uit de bijbel. Een verhaal met heel veel kanten en met een aangenaam milde boodschap. Mildheid is iets waar ik van houd en ik ben denk ik niet de enige...

Het verhaal kunnen we van verschillende perspectieven bekijken, de kant van de vrouw, van de Farizeeërs, van Jezus en van de lezer van het verhaal.

Er wordt een vrouw beschuldigd van overspel. Volgens de wetten van Mozes is dit fout, heel erg fout. Zo fout dat ze gestenigd moet worden. Waarom deze vrouw? Waar is die man met wie ze overspel pleegde? Volgens het verhaal is ze op heterdaad betrapt. Dan moet hij ook aanwezig geweest zijn. Dan moeten ze hem met haar hebben gezien. Trouwens vreemd dat heterdaad. Waar deden ze het en waarom komen die Farizeeërs de slaapkamer binnen? Of was een van de Farizeeërs haar man? Of was 't buiten in het veld? Hoe zie je dan gelijk dat het vreemdgaan is: oho kijk daar ligt de vrouw van ... het te doen met de man van ... Zoals zo vaak in de geschiedenis zijn het de vrouwen die de schuld van seksuele daden krijgen. Zijn de vrouwen verantwoordelijk voor deze slechtheid.

Wat vreemd toch, zo'n wet, terwijl een interne kwestie is in een relatie. Van mij mag iedereen vreemdgaan behalve mijn man. Het is maar wat je afspreekt. Goede vrienden van mij hebben al 25 jaar buitenechtelijke relaties met wederzijds goed vinden. Ze hebben één van de meest liefdevolle langdurige relaties die ik ken. Het is maar wat je samen afspreekt; daar heeft de wet niks mee te maken.

Bovendien: ik denk niet dat het helpt. Dat je op het moment van vreemdgaan denkt: o... laten we het maar niet doen, straks komt de politie.

Ten tijde van Mozes was de wet gestoeld op het idee, dat vreemdgaan de gemeenschap zou schaden. Veel mannen en vrouwen zouden door het overspel onderling ruzie krijgen. Het zou





De preek van de leek

de gemeenschap verzwakken. Er zijn nog steeds veel landen waar waar vreemdgaan bij de wet verboden is. Bijvoorbeeld in Iran, Saudi Arabië, Taiwan, de Filippijnen en in Amerika. In 2004 heeft de regering van Turkije weer geprobeerd het in de wet te krijgen, maar ze zagen er vanaf omdat het de toetreding tot de Europese Unie zou schaden. In Mexico is vreemdgaan pas afgelopen maart uit de wet geschrapt (maar daar kan je voor een half jaar trouwen. Mensen doen dat om zo te voorkomen dat er veel te veel geld aan al die dure scheidingen wordt uitgegeven). Een Oegandese rechtbank heeft in 2007 het verbod op overspel geschrapt. Vrouwen die overspel pleegden konden een celstraf krijgen van maar liefst tien jaar, maar getrouwde mannen mochten het wel doen met een niet getrouwde vrouw. Die wet is aangeklaagd door feministen en geschrapt vanwege de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen.

Wanneer grijp je wel en niet in achter de huisdeur van een huwelijk.

Schrijnend is dat pas de afgelopen tien jaar in Nederland de burgemeester van een stad mag ingrijpen, en iemand mag verbieden het huis in te gaan, als er sprake is van geweld. Schrijnend is dat er in het verleden en heden zoveel meer morele vragen zijn gesteld over vreemdgaan, dan over huiselijk geweld.

Jezus schrijft in het zand. Mysteries, zou hij dat als meditatie hebben gedaan? Om zijn geest leeg te maken, om zo tot deze meesterlijke uitspraak te komen? Hij die zonder zonde is werpe de eerste steen....

Of buigt hij om niet vanuit een superieure positie te oordelen?

Doen we dat niet altijd, ons verheffen als we oordelen? Hoe vaak wijzen we daden van anderen af, om onszelf boven iemand te plaatsen? Zo van: kijk hem het eens fout doen en kijk mij nou eens beter zijn. Kijk haar nou eens de foute keuze maken, zo zit ik niet in elkaar... Nee niet Jezus, hij buigt dieper dan de vrouw, dan de overspelige vrouw, om vervolgens tot zijn meesterlijke antwoord te komen.

Ik kom zelf uit een atheïstisch gezin, ik kan wel zeggen anti- theïstisch gezin. Mijn vader had een nogal streng gelovige moeder. Toen hij uit de gevangenis was gekomen en met mijn moeder wilde trouwen heeft ze dat verboden. Mijn moeder, zijn aanstaande bruid was namelijk niet katholiek. Toen heeft mijn oma gezegd: "Ik heb liever dat jij, mijn zoon, dood voor mijn ogen neervalt dan dat je met dit niet katholieke meisje trouwt!" Als je eigen moeder je dood wenst vanwege het geloof, is dat een begrijpelijke reden om er niets meer mee te maken willen hebben. Wat een oordeel. Wat een oordeel over goed en fout, wat een verheffing van de ene mens boven de andere... van een moeder boven haar kind... van geloof boven moederliefde.

Het geloof was dus taboe bij ons. Ikzelf heb mij altijd, ook al als klein meisje, aangetrokken gevoeld door religie en spiritualiteit. Er viel daar iets te halen wat ik thuis niet tegenkwam. Ik ging soms mee met de burens naar de kerk, en zag zondagsdiensten op de tv. Ik hoorde veel over zondaars, dat wij allen zondaars zijn... Ik begreep die term niet: zonde, doodzonde, zondag, zondaars, erfzonde... Ik had daar helemaal niks mee. Jarenlang heb ik mij kunnen vinden in het idee dat we allemaal diep van binnen goed zijn, dat we helemaal deugen in de kern, maar ik begin de laatste tijd steeds meer te voelen voor het zondaarsprincipe. We hebben allemaal vreselijke gebreken. Allemaal bedriegen we, zijn we jaloers, egoïstisch, willen we hebben wat niet van ons is, willen we ons zelf verheerlijken. En denk nou niet: oooh... dat valt bij mij wel mee. Nee, ik wil u verleiden om daar eens even helemaal voor te gaan. In de Verlichting is ons





De preek van de leek

verteld dat we diep van binnen deugen en rechtschapen zijn.

Nee, dat is niet zo, we deugen niet en dat is maar goed ook. Als we er namelijk van uitgaan dat we deugen, is elke dag een vreselijke teleurstelling, want elke dag geven we wel toe aan verleidingen die we niet de baas zijn, elk uur zijn we zelfzuchtig, hebben we onze naasten niet lief, elke minuut hebben we wel ergens een gedachte die niet deugt, en die ervan getuigt dat we helemaal niet zo aardig zijn...

Laten we daarom even er vanuit gaan dat we collectief niet deugen, dan zijn we allemaal even gelijk, dan kunnen we zonder schroom onze algemene zondige natuur onder ogen zien. Dan kunnen we eens goed naar onszelf en onze zonden kijken. Kunnen wij onze zonde niet veel beter onder ogen zien, zonder schuld, zonder veroordeling?

We doen het immers allemaal.

Ik vind het een bevrijdende gedachte. Er is geen mens die aan die zondigheid kan ontsnappen. Als we er van uitgaan dat we in principe goed zijn, zijn we de hele dag teleurgesteld in onszelf, maar als we ervan uit gaan dat we niet deugen wordt elke goede daad een feestje.

En die ene zeldzame keer dat we het goed doen, mogen we onszelf enorm op de borst slaan. Al het mooie, al het lieve, al het goede wat we doen is dan bijzonder.

We deugen niet. Het goede nieuws is: we zijn in die zondigheid niet verloren, het is niet hopeloos. We hoeven niet zondig te blijven. We kunnen geholpen worden door dit zondige leven heen te komen. We kunnen op de goede weg worden gewezen: door anderen, door hun liefde, door hun complimenten, door hun bevestiging. Dat is het beste te zien bij kinderen. Bijvoorbeeld in die opvoedprogramma's op televisie. Je ziet eerst ouders die de hele dag hun kinderen lopen te corrigeren en te straffen. Niets helpt. Dan komt er een opvoedmevrouw en het eerste wat ze doet is een lijstje maken, een lijstje van goede dingen: tanden poetsen, lief zijn voor je broertje, naar je vader en moeder luisteren, op tijd naar bed, al je eten opeten. En elke keer als de kinderen zoiets gedaan hebben krijgen ze een plakplaatje. En dat werkt. Dat werkt beter dan constant straffen.

We vinden het maar wat fijn om complimenten te krijgen. We laten ons maar wat graag verleiden iets moois te doen. Belonen werkt beter dan straffen.

Want ook al zijn wij allen zondig, we willen heel graag iets minder zondig zijn. Maar krijgen wij wel genoeg plakplaatjes en wie deelt ze uit? Zouden wijzelf ook in plaats van het oordeel, in plaats van de correctie, niet veel meer plakplaatjes voor alledaagse dingen moeten krijgen?

Ik heb weer goed geluisterd naar een vriendin: plakplaatje

Ik heb weer geen sigaret gerookt: plakplaatje

Ik heb me weer gewoon aan de snelheidslimiet gehouden: plakplaatje

Schat ik ben vandaag weer niet vreemd gegaan: plakplaatje

Leren door het goede te belonen: dat werkt. Ik heb onlangs een documentaire gezien die dat heel goed illustreerde: *Men from Atlantis*. Atlantis is een stadje boven Kaapstad in Zuid-Afrika. Ti-





De preek van de leek

jdens het apartheidsregime zijn daar de Coloured uit het centrum van Kaapstad naar toe gebracht om in de fabrieken te werken. Maar de fabrieken werden al gauw gesloten en Atlantis is sindsdien een plek met heel veel werkloosheid en sociale problemen. Het is een stadje met veel armoede, drugsgeweld en een heel hoog percentage huiselijk geweld en geweld tegen kinderen. Het gemiddelde percentage huiselijk geweld in Zuid-Afrika ligt op 56 %. Het hoogste ter wereld. In Atlantis is dat nog erger.

Dan staan er opeens 12 mannen op. Ze willen hun reputatie zuiveren. Ze zijn het zat om aangezien te worden voor verkrachters en drugsdealers. Om de stad in een beter licht te zetten, om geld op te halen voor het enige blijf-van-mijn-lijf-huis ter plekke, hebben besloten om tot actie over te gaan. Ze gaan lopen van het uiterste puntje van de Kaap naar Atlantis: 150 km. En die hele weg dragen ze hun vrouwen. Om zo te laten zien dat je vrouwen niet moet slaan en verkrachten, maar op handen moet dragen. Het is een vreselijk ontroerende, indrukwekkende documentaire. Waarom raakt die zo? Omdat het gaat over het kiezen van het juiste pad. De communicatie gaat via het goede, het mooie graag willen.

In de documentaire komt ook de vrouw aan het woord die de enige Shelter, het blijf-van-mijn-lijf-huis, in Atlantis runt. Ze is dat begonnen toen haar 8-jarige dochter werd verkracht. De vrouw heeft weinig goede woorden over voor de man in het algemeen. En dan zijn daar opeens die 12 mannen die de barre tocht in 5 dagen lopen en die geld ophalen voor haar Shelter. Aan het einde van de film hebben ze niet alleen alle mannen van hun eigen gemeenschap gestimuleerd het goede te doen, maar betekent het ook een transformatie voor de vrouw van het opvanghuis, die voor het eerst in haar leven weer ziet en voelt dat er mannen zijn die zo iets prachtigs kunnen ondernemen. Naast alle programma's die er in Zuid-Afrika zijn ontwikkeld om het huiselijk geweld tegen te gaan, blijkt de documentaire zo'n stimulerende werking te hebben, dat ze bezig zijn hem in elke stad en gemeenschap van Zuid Afrika te laten zien.

Vrouwen op handen dragen. Ik geloof niet dat Jezus wilde dat de vrouw gestenigd werd en daarom zocht hij naar een mogelijkheid de wet niet te overtreden en toch de vrouw te sparen. Hij zocht naar mogelijkheden in plaats van blind de regels te volgen. En ondertussen vraagt hij ook eerst eens even naar onszelf te kijken.

Nadat mijn moeder mee was geweest naar het ouderlijk huis van mijn vader, moest mijn vader ook nog mee naar de familie van mijn moeder. Deze oma had een Joodse vader. Van die kant van de familie is iedereen omgekomen in de oorlog. Mijn moeder kwam dus aanzetten met een man die met de Duitsers had meegevochten.

Mijn oma zei: 'Kom er maar bij jongen, we maken allemaal fouten in ons leven.'

Ze zei niet: 'Het Was niet zo erg; je was pas 18; je wist niet wat je deed.' Dat is ook wel tegen hem gezegd, maar dat joeg hem alleen maar verder in zijn schuldgevoel. Zij zegt: 'ja je was fout, maar je bent niet de enige en nu komen er andere tijden. Kom er maar bij. Je mag een nieuwe stap maken'.

De Farizeeërs druipen een voor een af. Niemand van hun is zonder zonde. En dan staat de vrouw oog in oog met Jezus van wie wordt gezegd dat hij zonder zonde is, zou hij haar dan nu veroordelen?





De preek van de leek

Hij zit nog steeds in het zand, kijkt op en zegt: 'ook ik oordeel niet, ga heen, maar zondig niet meer'. Eerst dacht ik: hij vindt het toch allemaal een grote zonde. Zegt hij nou: laat het niet meer gebeuren!?

Ik vroeg het Neema – mijn Keniaanse vriendin – die veel meer ingevoerd is in de Bijbel dan ik. Ik vroeg Neema: 'veroordeelt hij die vrouw toch? Zegt hij het nou bestraffend: doe het niet meer?'

'Nee' zei ze, 'Jezus gelooft juist in haar, gelooft dat ze voor het goede zal kiezen. Hij zegt niet: ga niet meer vreemd. Hij zegt: zondig niet meer. Hij stimuleert haar voor het goede te kiezen, in het algemeen en dat zegt hij, omdat hij gelooft dat ze daartoe in staat is. Dat is nou *grace*.' Prachtig woord *grace*: genade, gratie, gratieus, en een soort van tinkelende blijdschap ineens...

Wij zijn zondig, maar we willen de genade, de genade van Jezus, en van elkaar. Dat is *grace*, *Amazing Grace*. Geef elkaar *grace*, geef elkaar meer plakplaatjes dan oordelen, geef jezelf plakplaatjes, gun jezelf *grace*. *Grace*, de genade van mijn oma. *Grace*, iets wat ons verheft, niet boven de ander maar verheft als mens, verheft uit onze zondige natuur.

